

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ПОСТУП ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ КРИЗЬ ПРИЗМУ ІНДЕКСУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

UKRAINE'S EUROPEAN INTEGRATION PROCESS THROUGH THE PRISM OF THE RULE OF LAW INDEX

Удовика Л.Г., д.ю.н., професор,
професор кафедри цивільного права
Запорізький національний університет
ORCID ID: 0000-0001-9260-4474

Стаття присвячена дослідженню євроінтеграційного поступу правової системи України крізь призму індексу верховенства права. Обґрунтовано, що верховенство права є однією із спільних цінностей та засадничим принципом євроінтеграційного розвитку, що відображає рівень правового розвитку України. Саме від його реалізації значною залежить і майбутнє України як члена ЄС. Порушення територіальної цілісності й суверенітету України у 2014 році та повномасштабне вторгнення в 2022 році стали загрозами для розвитку Української держави, її правової системи та реалізації принципу верховенства права. Попри доленосні виклики, упродовж одинадцяти років Україна демонструє незворотність європейського та євроатлантичного поступу, відданість принципу верховенства права. На підставі аналізу показників України в Індексі верховенства права з 2013 року по 2024 рік обґрунтовано, що в правовій системі України простежувалися позитивні зміни в утвердженні принципу верховенства права. Наголошено, що повномасштабне вторгнення в Україну вплинуло на всі складники верховенства права, хоча і різною мірою. Найбільш загрозливим є проблеми у сфері порядку, безпеки та захисту основних прав людини й громадянина. Водночас, є певні позитивні зрушення у сфері обмеження повноважень інститутів влади та їх прозорості, дотримання законів, цивільного та кримінального правосуддя. Зазначене спонукає до більш рішучих дій щодо утвердження принципу верховенства права в Україні на що спрямована «Дорожня карта з питань верховенства права» – всеохоплюючий стратегічний документ, що визначає комплекс реформ у межах переговорного процесу щодо членства України в ЄС. Наголошено, що євроінтеграційний поступ правової системи України крізь призму верховенства права потребує системних заходів і дієвого механізму їх реалізації, який би охоплював усі підсистеми вітчизняної правової системи, її основні елементи, розв'язував внутрішні суперечності, і мав стратегічний вектор розвитку.

Ключові слова: верховенство права, євроінтеграція, індекс верховенства права, правосуддя, обмеження повноважень інститутів влади, порядок, безпека, права людини, правова інтеграція, правова система, принцип верховенства права, прозорість інститутів влади.

The article is devoted to the study of Ukraine's European integration progress through the prism of the rule of law index. It is substantiated that the rule of law is one of the common values and the fundamental principle of European integration development, which reflects the level of legal development of Ukraine. It is on its implementation that the future of Ukraine as a member of the EU depends to a large extent. The violation of the territorial integrity and sovereignty of Ukraine in 2014 and the full-scale invasion in 2022 have become threats to the development of the Ukrainian state, its legal system and the implementation of the rule of law. Despite fateful challenges, for eleven years Ukraine has demonstrated the irreversibility of European and Euro-Atlantic progress, commitment to the rule of law. Based on the analysis of Ukraine's indicators in the Rule of Law Index from 2013 to 2024, it is substantiated that positive changes have been observed in Ukraine in the establishment of the rule of law. It is emphasized that the full-scale invasion of Ukraine has affected all components of the rule of law, although to varying degrees. The most threatening are problems in the areas of order, security, and protection of fundamental human and civil rights. At the same time, there are certain positive developments in the areas of limiting the powers of government institutions and their transparency, compliance with laws, civil and criminal justice. The above-mentioned encourages more decisive actions to establish the rule of law in Ukraine, which is what the «Roadmap on the Rule of Law» is aimed at – a comprehensive strategic document that defines a set of reforms within the framework of the negotiation process for Ukraine's membership in the EU. It is emphasized that Ukraine's European integration progress through the prism of the rule of law requires systemic measures and an effective mechanism for their implementation, which would cover all subsystems of the domestic legal system, its main elements, resolve internal contradictions, and have a strategic vector of development.

Key words: rule of law, European integration, rule of law index, justice, limitation of powers of government institutions, order, security, human rights, legal integration, legal system, principle of the rule of law, transparency of government institutions.

Порушення територіальної цілісності й суверенітету України у 2014 році спричинило низку проблем у поступальному розвитку Української держави та її правової системи. Водночас, незворотність європейського та євроатлантичного поступу України, усвідомлення значущості цього процесу як на рівні громадянського суспільства, так і на державницькому рівні, мало наслідком такі доленосні кроки, як ухвалення Угоди про асоціацію, закріплення незворотності європейського та євроатлантичного розвитку в Конституції України, ухвалення низки важливих правових актів, спрямованих на їх правове забезпечення. Напрями політичного, економічного, соціального розвитку української держави та її правової системи упродовж останнього десятиліття визначаються, необхідністю відновлення територіальної цілісності й суверенітету країни, внутрішніми викликами та потребами, а також необхідністю реалізації цілей і завдань, обумовлених євроінтеграційним поступом України.

З початком повномасштабного вторгнення реалізація стратегічного європейського та євроінтеграційного курсу України істотно ускладнилася, але водночас набула більш

динамічного характеру, наслідком чого став той факт, що 28 лютого 2022 р. Україна подала заявку на членство в ЄС, і на саміті лідерів країн-членів ЄС (10-11 березня 2022 р., Версаль) Європейська Рада визнала приналежність України до європейської спільноти та запропонувала Європейській Комісії надати свій висновок щодо заявки України на членство в ЄС.

Після наданих Європейській Комісії відповідей на опитувальники щодо відповідності політичним та економічним критеріям вступу (квітень 2022 р.) та відносно ступеня наближення українського законодавства до права ЄС (травень 2022 р.) Європейська Комісія надала Висновок про надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС (17 червня 2022 р.), який також містив сім рекомендацій для України. Рубіжним кроком, який започаткував новий етап у євроінтеграції України стало надання Європейською Радою статусу кандидата на членство в ЄС 23 червня 2022 р. Позитивними наслідками активізації євроінтеграційного поступу України упродовж 2022 р. стало не лише прийняття 6 законів на виконання вимог, а ще 38 євроінтеграційних законів, що забезпечило 75%

виконання Угоди про асоціацію за увесь період з 2014 р. по 2023 р. Експерти з євроінтеграції відзначають, що «найбільший сумарний прогрес за період 2014-2023 рр. виконання Угоди з позначкою 90%+ досягнуто у таких секторах договору: 1) статистика та обмін інформацією, 2) юстиція, свобода, безпека, права людини, 3) гуманітарна політика, 4) управління державними фінансами, 5) інтелектуальна власність, 6) політичний діалог, національна безпека та оборона, 7) освіта, навчання, молодь» [2]. Зазначені кроки та наявні здобутки у євроінтеграційному поступі України підтверджують незворотність стратегічного курсу та рішучість у виконанні завдань, які виникають на всіх етапах.

В опублікованому 8 листопада 2023 р. Єврокомісії Звіті про прогрес України визнано значний прогрес України у виконанні рекомендацій і визначено ще 4 додаткових кроки у їх межах, а саме: ухвалення законів про поетапне збільшення штату НАБУ, розширення повноважень НАЗК, про лобіювання, а також про захист прав нацменшин, які було виконано до березня 2024 р. Рішення про відкриття переговорів про вступ України ЄС ухвалив 14 грудня 2023 р., а 9 лютого 2024 р. Урядом України було затверджено план виконання рекомендацій Єврокомісії щодо кожного переговорного розділу. Упродовж 2024 р. Єврокомісія провела офіційний скрінінг відповідності національного законодавства праву ЄС, низку пояснювальних сесій та Двосторонні зустрічі, на яких Україна презентувала стороні ЄС стан відповідності законодавства України праву ЄС по першому переговорному кластеру [3].

Сучасні європейські експерти А. Ослунд та А. Кубілюс поділяють думку, що Україна вже багато чого досягла у «функціонуванні демократичного режиму, транспарентності, формуванні антикорупційних органів, фінансової системи, децентралізації повноважень і фінансів на користь муніципалітетів та ін. [4, с. 84]. Водночас, в умовах повномасштабного вторгнення, низки гострих проблем, насамперед, у сферах безпеки, протидії корупції на всіх рівнях, ставить питання щодо місця України серед європейських країн, насамперед, членів ЄС.

Обмежений обсяг роботи дозволяє зупинитися на даних, що відображають дотримання принципу верховенства права, який є однією із спільних цінностей та засадничим принципом євроінтеграційного розвитку, що відображає рівень розвитку правової системи України. Саме від його реалізації значною залежить і майбутнє України як члена ЄС. Особливість зазначеного принципу полягає у його змістовному наповненні, елементах та зв'язках між ними. Водночас, слід зауважити, що в сучасній юридичній науці, попри вікову традицію його осмислення та практику реалізації, відсутня єдність поглядів учених на поняття та поелементний склад верховенства права.

Як відомо, принцип верховенства права упродовж останніх трьох десятиліть, спочатку досить повільно, а з часом – більш активно й цілеспрямовано, почав утверджуватися у вітчизняній юридичній науці та практиці. Вагому роль у поширенні та тлумаченні верховенства права в Україні відіграли наукові публікації відомих українських учених, таких як М. Козюбра, С. Головатий, П. Рабінович, С. Шевчук та ін. Водночас, принцип верховенства права своїм корінням сягає кінця XIX ст., коли його тлумачення було надано відомим англійським ученим – Альберто Дайсі. Провідний теоретик-конституціоналіст у підручнику для студентів-правників виклав доктрину верховенства права, яка вже в середині XX ст. увійшла у якості відповідного принципу у низку засадничих міжнародних та європейських правових актів, насамперед, у Загальну декларацію прав людини (1948 р.), Статут Ради Європи (1949 р.), Європейську конвенцію прав людини (1950 р.). Попри майже 80 літню практику поширення доктрини й принципу верховенства права у міжнародних, європейських і національних правових системах,

у поглядах зарубіжних і вітчизняних учених, осмислення його змісту й сутності продовжується.

С. Головатий у передмові до праці Тома Бінгема «Правовладдя» (2024), аналізуючи зміст верховенства права та його утвердження в Україні, звертає увагу на посутній зміст верховенства права за А. Дайсі, який розглядає верховенство права «через три окремі, але споріднені концепції. Перша концепція становила антитезу до свавілля та деспотизму влади за будь-якої системи правління. ...Головна ідея цієї концепції – заперечення будь-якої свавільності влади та навіть і широких дискреційних повноважень уряду: на будь-яку свою дію влада повинна мати дозвіл, установлений приписами права, а людину можна карати лише за праволомство. Друга – втілювала ідею юридичної рівності, або інакше – спільної підпорядкованості всієї верстви суспільства одному й тому самому праву» за яким чинять правосуддя звичайні суди. ...Третю концепцію означено як «владарювання правового духу» та охарактеризовано як «особливу властивість англійських інституцій» на [5, xviii-xx]. Отже, на думку А. Дайсі обмеження дискреційних повноважень, юридична рівність та панування права у своїй взаємодії та взаємодоповнюваності втілюються у принципі верховенства права.

У подальшому Том Бінгем у відомій праці «Правовладдя» [5] розширив перелік складників принципу верховенства права. На його думку верховенство права поєднує вісім складників, а саме: 1) приступність принципів права (у тому значенні, що вони мають бути дохідливими, чіткими й передбачуваними); 2) проблеми щодо юридичних прав слід розв'язувати на підставі приписів права, а не дискреції; 3) рівність перед законом; 4) владу треба здійснювати правомірно, справедливо й розумно; 5) людські права має бути захищено; 6) належить забезпечити наявність засобів розв'язання спорів без надмірних витрат коштів або невинуватеного зволікання; 7) судові процеси мають бути справедливими; 8) додержання державою її зобов'язань за міжнародним правом [5, xxx]. Тлумачення верховенства права, пропонуване Томом Бінгемом взято за основу Венеційською Комісією, яка на виконання запиту від Парламентської Асамблеї Ради Європи стосовно більш чіткого й однозначного розуміння європейською спільнотою верховенства права ухвалила два відомих документи: Доповідь про правовладдя» (2011) [6] та «Мірило правовладдя» (2016) [7].

Таким чином, своїм корінням доктрина верховенства права сягає XIX ст. Вже на початковому етапі формування доктрини верховенства права стали очевидними її складність, багатогранність, взаємозв'язок складників та, водночас, її цілісність. У XXI столітті постало питання щодо верифікації реалізації принципу верховенства права в країнах, які визнали його в якості цінності та складника правового розвитку, тобто встановлення відповідності функціонування державних органів, інститутів, механізмів, прав людини критеріям верховенства права.

Одним із таких показників та критеріїв став Індекс верховенства права, представлений Міжнародною неурядовою організацією World Justice Project. Наукова доцільність звернення до даних індексу у контексті пропонуваного дослідження зумовлена зокрема тим, що він відображає результати правотворчості, правозастосування й правореалізації у найважливіших сферах, насамперед у сфері прав людини, діяльності органів державної влади (їх транспарентності та обмеження дискреційних повноважень), стану корупції, правосуддя в країні. Як комбінований показник, Індекс формується на основі даних, отриманих з експертних джерел і опитувань суспільної думки в країнах (у різні роки від 97 до 142) за вісьмома ключовими показниками: 1) обмеження повноважень інститутів влади; 2) відсутність корупції; 3) порядок і безпека; 4) захист основних прав; 5) прозорість інститутів влади; 6) дотримання законів; 7) цивільне правосуддя;

8) кримінальне правосуддя. Зазначені показники містять у собі 44 підіндекси, які більш детально характеризують критерії, за якими було проведено дослідження. Показники індексів, які наближені до 1, – кращі, а наближені до 0 – гірші.

Наукова доцільність звернення до даних індексу обумовлена, насамперед тим, що він відображає результати правотворчості, правозастосування й правореалізації у найважливіших сферах, насамперед, у сферах прав людини, діяльності органів державної влади (їх транспарентності та обмеження дискреційних повноважень), стану корупції, правосуддя в країні.

Як зазначалося раніше, євроінтеграційний розвиток правової системи України значною мірою втілюється у показниках Індексу, а розуміння напрямку змін у правовій системі забезпечується, з поміж-іншого, їх динамікою. Саме тому важливо порівняти показники Індексу верховенства права у 2013 [8], 2015 [9] та 2024 роках [10]. Показники 2013 року відображають стан, у якому знаходилася країна перед початком Революції Гідності.

Аналіз даних свідчить, що у 2013 р. із 97 країн світу Україна посіла 80 місце, зокрема – 87 місце (індекс – 0,36) – рівень повноважень влади, 94 місце (0,25) – відсутність корупції, 44 (0,74) – порядок і безпека, 56 (0,58) – захист фундаментальних прав, 62 (0,44) – відкритість влади, 91 (0,35) – регуляторне середовище, цивільне правосуддя – 56 (0,52) і кримінальне правосуддя – 79 (0,39). У сукупності показників з 8 проаналізованих критеріїв Україна має середній показник індексу 0,46 і рейтингове місце в діапазоні між 73 і 81 місцями. Для порівняння: у Швеції зафіксований максимальний показник верховенства права – 0,89, у Зімбабве й Камеруні – мінімальний 0,35.

Порівняльний аналіз даних представлених у 2013 р. [8] та 2014 р. [11] переконливо свідчить про істотні зміни у верховенстві права в Україні, у результаті яких Україна покращила свої показники та перемістилася у 2014 році на 68 місце з 80 у 2013 р. Водночас, порушення територіальної цілісності й суверенітету в подальшому спричинило погіршення результатів і країна перемістилася на 77 місце і посідала його до 2019 р. [12] включно, з незначними змінами (2016 р. – 78 місце) [13].

Слід зауважити, що саме у 2014 р., після Революції Гідності, Україна підписала Угоду про асоціацію [1], яка стала стратегічним документом, який визначає відносини між Україною та Європейським Союзом та закріплює

верховенство права в серед низки спільних цінностей України та ЄС, у якості основної вимоги та цілі, закріпленої ст. 1 «посилити співробітництво у сфері юстиції, свободи та безпеки з метою забезпечення верховенства права та поваги до прав людини і основоположних свобод». Протягом 2014-2022 років утвердження верховенства права в Україні відбувалося, насамперед, шляхом конституційних змін, впровадження судової реформи. До ключових складників реформ, які позитивно вплинули на утвердження верховенства права слід посилення незалежності суддів, норми щодо прозорості й підзвітності судової влади, ухвалення антикорупційного законодавства та інституціоналізація антикорупційних органів. Нова редакція Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [14] стала правовим підґрунтям новоствореного Верховного Суду та інших судових інстанцій, посилила незалежність суддів, прозорість їх діяльності, покращила доступ до правосуддя. Закон України «Про національну поліцію» впровадив верховенство права в діяльність поліції, зокрема ст. 6 закріплює: «Поліція у своїй діяльності керується принципом верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Принцип верховенства права застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини» [15]. На посилення підзвітності й прозорості органів влади як складників принципу верховенства права спрямоване антикорупційне законодавство, зокрема Закон України «Про запобігання корупції» [16].

У рамках Індексу верховенства права Україна віднесена до низки держав Східної Європи й Центральної Азії, поряд із пострадянськими країнами. При цьому позиції України за всіма складниками, окрім порядку й безпеки до 2022 р. є нижчими від середньостатистичних у групі країн Східної Європи й Центральної Азії, а показник відсутності корупції у владі є найнижчим серед 21 країни цієї групи.

Слід зауважити, що з 2017 р. [17] показники Індексу свідчать про загальний рівень зниження рівня верховенства права у світі, навіть у країнах, які впродовж десятиліть є лідерами у рейтинзі, а у низці пострадянських і держав Східної Європи й Центральної Азії показники також істотно погіршилися. Зокрема, Угорщина перемістилася з 28 місця на 73, Грузія перемістилася з 30 на 48 позицію,

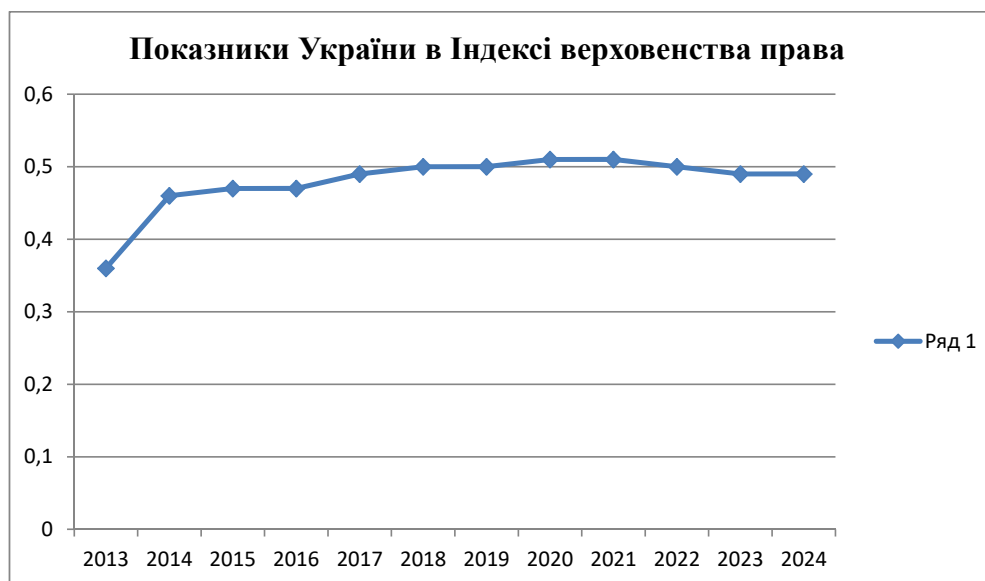

Рис. 1.

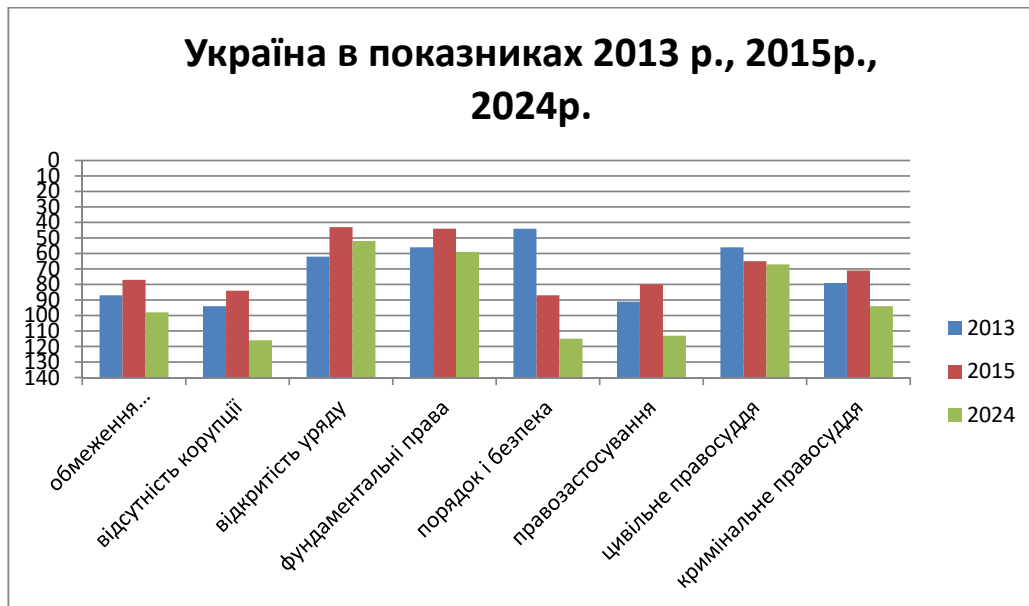

Рис. 1.

Киргистан з 83 на 103, Білорусь з 48 на 104, росія з 86 на 113 позицію у 2013 р. та 2023 р. відповідно.

З початком повномасштабного вторгнення показники України в Індексі верховенства права істотно знизилися і вона перемістилася на 89 місце. Згідно Індексу верховенства права 2024 р. із 142 країн світу Україна посіла 98 місце (0,46) – обмеження урядових повноважень, 116 місце (0,34) – відсутність корупції, 52 (0,56) – відкритість влади, 59 (0,59) – фундаментальні права, 115 (0,62) – порядок і безпека, 113 (0,43) – нормативно-правове забезпечення, 67 (0,53) – цивільне правосуддя, 94 місце (0,37) – кримінальне правосуддя. У сукупності показників з 8 проаналізованих критеріїв Україна має середній показник індексу – 0,49 і рейтингове місце 88. Дані Індексу підтверджують, що поряд із низькими показниками порядку і безпеки внаслідок військової агресії росії, в Україні зберігаються проблеми у сфері протидії корупції (116 місце), нормативно-правове забезпечення (113 місце). Відносно позитивними залишаються показники щодо цивільного судочинства.

У 2024 році в Індексі верховенства права у першу десятку країн увійшли ті країни, які традиційно мають високі показники, а саме: Данія, Норвегія, Фінляндія, Швеція, Німеччина, Нова Зеландія, Люксембург, Нідерланди, Ірландія, Естонія. Слід зауважити, що за останні роки Естонія суттєво покращила свої показники та витіснила Австрію з першої десятки. Досить високі показники мають Литва 18 (0,77) та Латвія 21 (0,73). Також за останні три роки покращили свої позиції такі країни як Молдова 64 (0,54), Казахстан 65 (0,53) [10].

Динаміка показників Індексу верховенства права свідчить про зниження загального рівня верховенства права в Україні, як і в світі в цілому. Глобальна економічна криза посилює існуючі негативні тенденції в політичному й правовому розвитку, насамперед, у Європі, посилює могутність авторитарних режимів у всьому світі. Розпочата наприкінці XX ст. світова тенденція демократизації та утвердження верховенства права призупинилась, простежується загострення проблем і відносин між демократичними країнами, які дотримуються принципу верховенства права, з одного боку та недемократичними країнами, з іншого боку.

Повномасштабне вторгнення в Україну вплинуло на всі складники верховенства права, хоча і різною мірою. Найбільш загрозливим є проблеми у сфері порядку, безпеки та захисту основних прав людини й громадянина. Вирі-

шення проблем у зазначених сферах нерозривно пов'язано з відновленням територіальної цілісності й суверенітету України та встановлення правового порядку на всій території України. Водночас, вирішення проблем та покращення позицій у таких сферах як обмеження повноважень інститутів влади та їх прозорість, дотримання законів, цивільне та кримінальне правосуддя свідчить про певні позитивні зрушення, попри воєнний стан в Україні. Зазначене спонукає до більш рішучих дій щодо утвердження принципу верховенства права в Україні.

Утвердження принципу верховенства права залишається одним із визначальних критеріїв євроінтеграційного поступу правової системи України в умовах повномасштабного вторгнення. Саме тому було розроблено «Дорожню карту з питань верховенства права», яка є всеохоплюючим стратегічним документом, що визначає комплекс реформ у межах переговорного процесу щодо членства України в ЄС за переговорними Розділом 23 «Судова влада та основоположні права» та Розділом 24 «Юстиція, свобода і безпека». Цей документ є однією з ключових передумов відкриття офіційних переговорів про вступ України до ЄС у межах Кластера 1 «Основи процесу вступу до ЄС», що відкривається першим і закривається останнім. Його розробка та подальше виконання свідчать про готовність України відповідати стандартам ЄС, зміцнюють довіру з боку держав-членів та підсилюють статус України як надійного партнера [20, с. 1]. Підґрунтям Дорожньої карти України стали *acquis* ЄС, а також документи, правові стандарти Ради Європи, позитивні практики держав-членів ЄС, які були адаптовані до національних особливостей та воєнного стану в країні. Документ визначає 124 стратегічних результатів, яких прагне досягти Україна та 529 основних заходів, спрямованих на посилення правових інституцій, подальше вдосконалення судової системи, підвищення ефективності антикорупційної політики, покращення захисту прав людини та зміцнення безпеки й правопорядку [20, с. 1].

Ураховуючи значущість Дорожньої карти до її розробки, поряд із ключовими органами державної влади, були залучені представники громадянського суспільства та міжнародні експерти. Розробка документа відбувалася у тісній співпраці з Європейською Комісією, міжнародними партнерами, що забезпечило його ґрунтовність, якість та відповідність найкращим європейським практикам. Реалізації Дорожньої карти є важливим кроком

не лише на шляху до членства України в Європейському Союзі, посилення довіри міжнародних партнерів, а забезпечить сталий розвиток України, демократичні перетворення та в кінцевому підсумку, сприятиме утвердженню верховенства права.

Варто зауважити, що у Дорожній карті чітко визначені стратегічні результати й конкретні заходи для їх досягнення, які конкретизують складники верховенства права, заповнюючи існуючі прогалини з урахуванням досягнутого прогресу в Україні. У сфері правосуддя першочерговим визначено подальше зміцнення незалежності суддів і прокурорів та їхніх органів (самоврядування); посилення підзвітності та доброчесності; заповнення судових вакансій і завершення перевірки чинних суддів і прокурорів; підвищення ефективності, доступності та якості правосуддя [20, с. 2]; у сфері боротьби з корупцією: дієве впровадження стратегічної антикорупційної політики; посилення міжвідомчої оперативної співпраці та координації, зміцнення оперативних та інституційних спроможностей спеціалізованих антикорупційних органів і Вищого антикорупційного суду та ін. [20, с. 28–29]; у сфері основоположних прав – посилення спроможності незалежної інституції з питань основоположних прав і забезпечення повного відновлення всіх основних прав і свобод після завершення воєнного стану; забезпечення свободи вираження поглядів і незалежності ЗМІ; покращення умов у місцях позбавлення волі; захист персональних даних; забезпечення гендерної рівності та недискримінації; криміналізації мови ворожнечі та злочинів на ґрунті ненависті; захист прав дитини, прав осіб з інвалідністю, прав підозрюваних і обвинувачених у кримінальних провадженнях та ін. [20, с. 45]; у сфері юстиції, свободи та безпеки – вдосконалення правової, стратегічної та інституційної бази для боротьби з організованою злочинністю; зміцнення міжвідомчої співпраці та спроможності впровадження; посилення антикорупційних механізмів; співпраця з державами-членами ЄС та агентствами ЄС у сфері юстиції

та внутрішніх справ; забезпечення надійної практики розслідувань, судових переслідувань і винесення вироків у всіх сферах тяжких злочинів та організованої злочинності, а також відмивання грошей, включаючи паралельні фінансові розслідування, арешт та остаточну конфіскацію активів [20, с. 86–87]. Досягнення зазначених стратегічних результатів можливе лише за умови злагодженої взаємодії всіх елементів, компонентів, підсистем вітчизняної правової системи.

Висновки. Отже, євроінтеграційний поступ правової системи України крізь призму верховенства права потребує системних заходів і дієвого механізму їх реалізації, який би охоплював усі підсистеми вітчизняної правової системи, її основні елементи, розв'язував внутрішні суперечності і мав стратегічний вектор розвитку. Україна, як член низки міжнародних європейських інтеграційних об'єднань, організацій (насамперед, таких як ООН, Рада Європи) та майбутній член ЄС значною мірою залежить від ефективності міжнародних і регіональних інститутів, які покликані гарантувати мир, правопорядок, безпеку, права людини, демократію, верховенство права та поступальний розвиток правових систем (міжнародних, міждержавних, національних). Слід визнати, що безпекові інституції виявилися неефективними, що спричиняє необхідність пошуку нових, більш ефективних механізмів підтримання правопорядку, стабільності й безпеки. Вирішення зазначеної проблеми значною мірою залежить від європейських і міжнародних безпекових структур, формування нових ефективних механізмів, які можуть і мають діяти більш ефективно і своєчасно. У протилежному випадку, порушення територіальної цілісності й суверенітету загрожують країнам ЄС. Лише адекватні загрозам дії і політика європейських країн за підтримки міжнародної світової спільноти здатні забезпечити відновлення територіальної цілісності й суверенітету України та збереження територіальної цілісності й суверенітету європейських країн.

ЛІТЕРАТУРА

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України № 1678-VII від 16.09.2014. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
2. Див.: Європейська інтеграція України. URL : <https://eu-ua.kmu.gov.ua/integration/>
3. Див. : Переговори про вступ України до ЄС: повний гід у 12 питаннях. 21.06. 2024 р. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/news/peregovory-pro-vstup-ukrayiny-do-yes-povnyj-gid-u-12-pytannyah-i-10-mifah-2/>
4. Ослунд А., Кубілюс А. Відбудова, реформування та вступ України до ЄС; перекл. з англ. Андрія Ковальчука. Львів : Вид-во Старо-го Лева, 2024. 144 с.
5. Том Бінгем. Правовладдя / за заг. ред. Сергія Голловатого ; переклад з англ. В. Кастеллі та Д. Шкрюби; передмова до українського видання Сергія Головатого. Київ : 2024 256 с.
6. Європейська комісія «За демократію через право» (Венеційська комісія) Доповідь про правовладдя. Ухвалено Венеційською Комісією на її 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25–26 березня 2011 року) [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev2-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev2-ukr)
7. Мірило верховенства права (правовладдя) національного рівня: практика України (Rule of law Checklist at national level: case of Ukraine) / за заг. ред. М. Козюбри, упорядники та автори коментарів: В. Венгер, А. Заєць, Є.Зверев, М. Козюбра, Ю. Матвеева, О. Цельєв; Центр дослідження проблем верховенства права та його втілення в національну практику України Національного університету «Києво-Могилянська академія». Київ, 2020. 144 с.
8. The World Justice Project Rule of Law Index 2012-2013. URL : <https://worldjusticeproject.org/our-work/publications/rule-law-index-reports/wjp-rule-law-index-2012-2013-report>
9. The World Justice Project. Rule of Law Index 2015. URL : https://worldjusticeproject.org/sites/default/files/roli_2015_0.pdf.
10. The World Justice Project Rule of Law Index 2024. URL : <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/global/2024/table>
11. The World Justice Project Rule of Law Index 2014. URL : <https://worldjusticeproject.org/our-work/publications/rule-law-index-reports/wjp-rule-law-index-2014-report#:~:text=The%20WJP%20Rule%20of%20Law,to%20the%20rule%20of%20law.>
12. The World Justice Project Rule of Law Index 2019. URL : <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/global/2019/table>
13. The World Justice Project Rule of Law Index 2016. URL : <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/global/2016/table>.
14. Про судову систему і статус суддів : Закон України № 1402-VIII від 02.06.2016 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1402-19> (дата звернення: 17.02.2024).
15. Про національну поліцію Закон України від 02.07.2015 р. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2015, № 40-41, ст.379) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/580-19>
16. Про запобігання корупції : Закон України № 1700-VII від 14.10.2014 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1700-18> (дата звернення : 09.10.2022).
17. The World Justice Project Rule of Law Index 2017-18. URL : <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/global/2017-18/table>.
18. Дорожня карта з питань верховенства права. URL : https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/UA_Dorozhnya_karta_z_pytan_verhovenstva_prava_2.pdf